

REPERE ALE SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI (IV) LA CERNĂUȚI

Mai multă culoare locală, o privire mai puțin poetică, mai lucidă, din interior, asupra vieții locuitorilor urbei bucovinene le vom găsi în cartea de amintiri înșirate de mai tânărul contemporan al lui Mihai Eminescu, prozatorul și traducătorul rădăuțean Emanuel Grigorovitz (Cum a fost odată, 1911), frecventator și el, după plecarea poetului, începând cu 1866, al Gimnaziului cernăuțean. Așezarea orașului la vadul lat al Prutului, nu departe de locul unde se varsă în el pârâiele Ruda și Clocucica, e prielnică micii industrii și comerțului aferent. Pe malul Prutului, în dreptul satului Horecea, loc de scaldă pentru copii, se înșiră mori plutitoare după model căzăcesc. Pe apa cotită a Clocucicăi, proprietarii înstăriți ai târgului își au oloinițele cu piue mînate de apă, strivind sîmburi de bostan, de cînepă, de in și miezuri de nucă, cu uleiul obținut făcîndu-se negoț pînă peste graniță. În mahalaua Roșa, unde locuiește gimnazistul, s-au așezat șvabi aduși de pe malurile Rinului, buni gospodari, lucrîndu-și ogoarele, prășind cai, vite și porci, femeile ocupîndu-se de grădinărit și cu vînzarea laptelui. „Vedeam ca școlar în ulița Roșei, scrie viitorul prieten de la Iași al poetului și traducător al acestuia în limba germană, din zori de zi, harnicele femei de șvabi cu coșul plin de zarzavaturi și de ulcele cu lăptărie, așezat pe o pernuță în vîrfurile capului, cum urcau gîfîind dealul spre oraș, pentru a se întoarce în curînd cu banii agonisiți”. Copilul va fi privit, ca și Eminescu cu cîțiva ani mai devreme, marile petreceri ale șvabilor îmbogățiți: nunți fastuoase, alaiuri de căruțe, uneri cîte o sută, cu cai mari, de soi, cu panglici la hamuri, pline cu nuntași; femeile, cu testemele și numeroase fuste suprapuse; bărbații, și ei, cu mai multe jiletci, cu gulerul răsfrînt, cu nădragi vîrगाți și puțin despicați sub gleznă, cu surtuțe de catifea, mătase sau postav scump, cu bumbi de argint sau din corn de cerb, trăgînd din pistoale în toloaca Roșei. Memorialistul e atent la diferențe. Școala nemțească e spațioasă, înaltă, cu două caturi. Casele șvabilor sînt albe, de zid. Cele ale românilor, mai mici și de lemn, stau ascunse printre pomete. Nici românii nu se dau însă în lături de la petreceri. La Clocucica, aceștia organizează clăci, la culesul de păpușoi și de poame, cu tradiționalele glume și ghicitori, cu hore, și chiar cu cîte o masă îmbelșugată. Și gimnazistului Eminescu îi va fi atras atenția un eveniment deosebit, legat de ritualul Iordanului, de Bobotează, la care participau zeci de preoți, cu mitropolitul în frunte, și mulțimile de credincioși ortodocși de la bisericile Sf. Paraschiva, Sf. Treime și Sf. Neculai, paro-

hieni ai mahalalelor românești Clocucica, Roșa, Horecea și Caliceanca. Sfințirea apei avea loc în foisorul dinainte pregătit, aflat între Fîntîna Turcească (amintire a stăpînirii otomane, de la 1714, la vechea raia a Hotinului) și bisericuța cu hramul Bunei Vestiri. Evenimentul lasă urme în literatura locală. Mare amator de vechi calendare, Eminescu putea citi într-unul din ele și o poezie a viitorului arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei, Teoctist Blajevici, intitulată *Iordania 1841 în Cernăuți*. La glasul „aramei cîntătoare”, ne informează preotul versificator, se adună norodul, pentru a ajunge la biserică, unde „Ca albi ni la urdiniș într-o caldă zi de vară/ Stă norodul la biserică, că nu încapă pe-afară”; sînt „Preoți, domni, stăpîni și patrioți”. Apoi alaiul pornește însoțit de un „polc de ostași” și chiar de „străine confesii”. „Ba și evrei din uși și ferești privesc”. Cu toții ajung la „fîntîna cea domnească”, unde, în împușcături de săcălușuri și salve de tun, arhierul sfințește apa: „Firul apei să prefacă, o strașnică minune!/ Apa Iordanului pierde putrejună,/ Vindecător dar de suflet și trup priimind/ Și pe toți cei ce-o gustă cu credință sfințind”. Într-o gravură de pe la 1860, se vede Biserica Adormirii Maicii Domnului (mutată din centrul orașului, în 1876, la Caliceanca) și, alături, o procesiune de Iordan.

Dincolo de petreceri și procesiuni fastuoase, trebuie să remarcăm că viața la Cernăuți, în anii petrecuți acolo de Eminescu, nu era totdeauna lină. Anii 60 ai secolului al XIX-lea îi pun la grea încercare pe locuitorii orașului. După doi ani de secetă, în 1864 și 1865, izbucnește, își amintește Em. Grigorovitz, în 1866, pe la Bobotează, o foamete grozavă, urmată de epidemii de tifos și de holeră. Peste un an, în martie 1867, se abate un ger cumplit, „de cădeau păsările moarte din zbor”. Nici focurile devastatoare n-au ocolit orașul. O gravură din albumul lui Knapp ne înfățișează un *Incendiu la Cernăuți în 1859*. Prin septembrie 1866, cînd dădea examen la gimnaziu, consemnează același Grigorovitz, un incendiu înspăimîntător pornește din ulița evreiască, distrugînd și judecătoria și turnul cel mare al bisericii catolice. Astfel de evenimente nu l vor fi lăsat indiferent pe viitorul poet și ele vor fi făcut obiectul rememorărilor de mai tîrziu, împreună cu prietenul Grigorovitz, la Iași. Din păcate, Eminescu, fulgerat pretimpuriu de destin, n-a mai avut răgazul să le consemneze, pe îndelete, în scris.

Urmele trecerii sale prin Cernăuți există și azi. Mai e în picioare clădirea nu tocmai cuprinsă, cu etaj, a fostei școli primare, *National Hauptschule*, unde a urmat, între 1858-

1860, cu frumoase rezultate, clasele a III-a și a IV-a, avându-i ca învățători pe Ioan Litviniuc și Ioan Zibacinschi, iar ca director pe Vasile Ilasievici. O placă așezată de autorități, în 1988, pe fațada clădirii datînd de la începutul secolului al XIX-lea, nu departe de Primărie, pe actuala stradă *Șeptițki*, consemnează frecventarea de către acesta a vechiului *Obergymnasium*, devenit, după Marea Unire, Liceul „Aron Pumnul”, acum Gimnaziul nr. 6. Nu avem, din păcate, o hartă a vechiului Cernăuți, pe care să fie indicate toate reperele legate de fostul gimnazist. Am găsi, desigur, acolo casele, existente și azi, unde acesta a locuit. Din cataloagele vremii, aflăm că în anul întîi de gimnaziu a stat în *Schulgasse* no. 799, iar în anul următor, ca „privatbeamte”, în *Dreifaltigkeitstr.* no. 1309, pe actuala str. *Gorki*, nr. 26, la birjarul Nicolaus Dzirzek („pan Nicolae Țirțec”), împreună cu Theodor Ștefanelli, Ion Șahin și frații Dașchevici. Cu emoție descoperim în mss. eminescian 2291 acest scurt fragment cu *suveniri din copilărie*: „La Dzircek în casa cu ploi – Grădina cu mere în care-mi făcusem cuibu ca vulturu și găseam mere toamna rămase din scuturătură. Pazirski. În căsuța din grădină lipisem pe pereți chipuri rupte din jurnale – ca un cuadlibet, și o numeam galerie de tablouri, pentru vederea căreia trebuia să se plătească entree”. Dornic să-l învețe cît mai multe limbi, căminarul l-a așezat o vreme în gazdă la profesorul de franceză Victor Blanchin (fără folos, căci profesorul cam avea „darul suptului”), în Strada *Domnească de jos*, devenită, prin jocul istoriei, Strada *Iosif*, Apoi Strada *Zotta*, în fine, Strada *Ucraineană*. Casa există și azi, la nr. 53. În fine, să mai amintim de casa lui Aron Pumnul, unde Eminescu a locuit, cu intermitențe, în perioada cernăuțeană, mai întîi între 1858 și 1860, împreună cu toată liota de eminoviceni și cu frații Vasile și Ion Bumbac, colegi mai tîrziu de la Viena, apoi, din noiembrie 1866 pînă în mai 1867, cînd se ocupă de Biblioteca gimnaziștilor, continuînd astfel activitatea din anii anteriori de înregistrare a cărților donate, unele și de el, în *Cunsemnăciunariu*.

Către casa lui Aron Pumnul ne îndreptăm acum, pentru a participa la festivitatea dedicată, deopotrivă, poetului și mentorului său spiritual, veneratul profesor de la *Obergymnasium*. Sîntem așteptați de consulul Romeo Săndulescu, de intelectuali români trăitori în aceste meleaguri, printre care poetul Vasile Tărățeanu, de elevi și profesori. Ne întîmpină, în frumoase costume populare, și membrii formației „Dor bucovinean”, îndrumată cu priecpere și pasiune de domnul Iurie Levicic. Casa, mai împuținată acum, nu diferă totuși cu mult de cea de odinioară. La început, erau de fapt două corpuri de clădire: „Cea din dreapta, ne explică Th. Ștefanelli, mai mare și mai înaltă, cu cerdac dinainte, era casa unde locuia Pumnul, iar cea din stînga, mai mică și mai joasă era menită pentru studenții ce-i găzduia Pumnul. În această căsuță se afla și mica bibliotecă a studenților români, ferită de ochii profesorilor străini, căci după legile școlare, studenții nu aveau voie să întretină biblioteci și ar fi fost confiscată”. Aceasta din urmă, în care se afla bibliotecă, a

fost dărîmată, la 1940, de ruși, care au ars și cărțile ce mai rămăseseră. Stă neatinsă de vreme clădirea principală. Locuită în prezent de o familie de ucraineni, ea nu poate fi transformată în muzeu, cu toate eforturile *Societății „Mihai Eminescu”* din Cernăuți. În curte, alături de vechea fîntînă din lemn, e ridicat un bust al Poetului. În preajma lui ne adunăm, români din Țară și de peste hotare, pentru a celebra două din marile personalități ale culturii naționale, Eminescu și Pumnul, ale căror destine s-au împletit atît de armonios. Debutul literar absolut al poetului, în ianuarie 1866, cu poezia *La mormîntul lui Aron Pumnul*, ca și cel publicistic, din ianuarie 1870, cu articolul *O scriere critică*, sînt legate de viața și activitatea cărturarului ardelean. Și debutul de prestigiu, din „Convorbiri literare”, cu poezia *Epigonii*, e dator, afirmă Nicolae Iorga, *Lepturariului* scris de Pumnul, „marele dascăl de simțire și credință românească al bucovinenilor”.

În drum spre vechiul Gimnaziu, ne oprim, pentru un scurt moment evocativ, în micul scuar din apropierea pieței centrale, la întretăierea străzii *Universității* cu strada *28 iunie 1940*, lîngă Monumentul ridicat de sculptorul Dumitru Gorșcovschi în 2000, cu ocazia sărbătoririi celor 150 de ani de la nașterea lui Eminescu. Lîngă silueta filiformă a poetului, profilată pe fundalul de verdeață al copacilor, stăm de vorbă cu autorul, unul dintre cei mai prestigioși artiști plastici români din nordul Bucovinei. El ne vorbește cu entuziasm despre creațiile sale dedicate unor personalități ale istoriei și culturii naționale: busturi ale voievodului Ștefan, de la Școala Medie din Voloca pe Derelui, raionul Hliboca, și de la școala din Ostrița, raionul Herța, monumentul lui Ion Neculce, din localitatea Boian, raionul Noua Suliță, bustul lui Vasile Bogrea de la Târnauca... Dar Eminescu revine obsesiv în preocupările artistice ale domniei sale. În afara statuii de față, alte realizări, printre care busturile lui Eminescu de la Școala nr. 10, din Cernăuți, sau din orașul Herța, justifică acordarea, prin decret al Președintelui României, „pentru contribuțiile importante aduse la studierea și difuzarea operei eminesciene”, a medaliei comemorative „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”. Mai rămîn de realizat, ne spune artistul cu, nedisimulată mîhnire, două proiecte, al monumentelor de la Codrul Cosminului și de la Fîntîna Albă. Soarta acestora depinde însă nu de el, ci de hotărîrea autorităților.

Al treilea obiectiv al popasului nostru în orașul copilăriei și adolescenței lui Eminescu îl reprezintă vechiul *Obergymnasium*. Mergînd către acesta, ne picură în minte șagalnicele versuri ale *Scrisorii II*: „Vai! tot mai gîndeți la anii cînd visam în acadêmii./ Ascultînd pe vechii dascăli cîrpicînd la haina vremii...”. Să fie acestea tot o *suvenire* cernăuțeană? Cu această întrebare pășim în impunătoarea clădire, încărcată de o lungă și nobilă istorie, a Gimnaziului nr. 6. La primul etaj, într-o sală spațioasă, e în plină desfășurare, ca în fiecare an la 15 iunie, *Concursul-recital de poezie eminesciană*, ajuns la a treia ediție. Participă elevi veniți de la patru școli românești din orașul Cernăuți. Se ocupă de ei profesoarele de limba

română Doina Colesnicov, de la școala gazdă, și Galina Constantinovici, de la Școala de cultură generală nr. 10. Din juriu fac parte cunoscuți intelectuali ai orașului. De pe scena improvizată, se aud, distinct, expresiv și cu sentiment, versuri rostite într-o curată limbă românească: „Cu durerile iubirii/ Voind sufletul să-l vindec./ L-am chemat în somn pe Kama –/ Kamadeva, zeul indic”. Eleva Cristina Tărățeanu, din clasa a V-a, recită poezia *Kamadeva*, fiind răsplătită cu premiul întâi. Pentru calitățile lor interpretative deosebite, sînt încununete de asemenea cu premii elevele Irina Cuches, Ana Rupașcu, Larisa Cojocar, Ina Cojocar. Stăm de vorbă cu doamna profesoară Doina Colesnicov. Pînă nu de mult existau școli în limba română (nr. 10, 13 și 17) doar în suburbiile cu populație compact românească, Roșu, Roșu-Stînca, Horecea Urbană. La insistențele părinților și ale unui grup de intelectuali frunțași, membri ai *Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”*, printr-o hotărîre a Executivului Orașenesc Cernăuți, a fost înființată, în 1991, Școala Medie Generală nr. 29, cu limba de predare română. Același Executiv a hotărît, la 4 aprilie 2007, transformarea acesteia în Gimnaziul nr. 6, cu profil umanist, fără a fi neglijate însă nici științele exacte. Să mai menționăm că Gimnaziul de azi se bucură de aportul unor dascăli de elită ai Cernăuților, așa cum cel de altădată avusese parte de profesori de mare cultură și de mare autoritate, morală și științifică, lăudați ca atare de Eminescu în articolele din „Timpul”, mai tîrziu de Theodor Ștefanelli în memoriile sale: „În clasă elevii erau ținuți să se deprindă cu un studiu serios și temeinic al materiilor, să fie cuviincioși, astîmpărați, atenți și ascultători. ...Profesorii țineau să formeze caractere și în scopul acesta veneau cu sfaturi și exemple frumoase din istorie. ... Și profesorii erau atunci bărbați aleși, serioși și cu cunoștințe așa de frumoase că ar fi putut face și universităților cinstite”.

E momentul, credem, să medităm, cu ocazia vizitei noastre la Gimnaziul din Cernăuți, la locul și rolul metropolei bucovinene în formarea scriitorului și a omului de cultură Mihai Eminescu. Credem că influența acesteia s-a exercitat pe două paliere distincte, complementare. Primul este acela al deschiderii orizontului de cultură generală, al accesului către universalitate. Învățarea limbii germane și familiarizarea cu mediul german de cultură îi vor facilita, indiscutabil, drumul către studiile superioare, de la Viena și Berlin. Tot acum au loc primele contacte cu literatura austriacă și germană, prezentă în bibliotecile orașului, nu mai puțin în cea a gimnaziștilor români, diriguîți un timp de poet. Nu trebuie neglijată nici influența lui Neubauer, profesorul său de istorie, (care preda și literatura germană), militant al revoluției de la 1848, prieten cu Aron Pumnul, pasionat cercetător al vestigiilor trecutului bucovinean. Poet și publicist, inițiator și redactor, în 1862, al primului ziar de limbă germană, „Bukowina”, și al primei reviste cu caracter literar, „Sonntagsblatt der Bukowina”. Să dăm cuvîntul lui Emanuil Grigorovitz: „Avusese și el profesor de nemțește pe neuitatul Neubauer, pe acela care mi-a aprins și mie, ca și lui, dragostea pătri-

mașă pentru scrierile lui Schiller. Eminescu știa să spună bucăți întregi de ale acestui poet pe de rost...”. Prețuirea este, se pare, reciprocă. Cu toate că are printre gimnaziști reputația unui profesor „prea-sever”, Neubauer îl notează pe Eminescu, într-o vreme cînd acesta are dificultăți la alte discipline școlare, cu cea mai bună medie la Istorie, *Ausgezeichnet*, la atenție cu *stets rege* (întotdeauna activ), și la sîrguință cu *sehr lobenswerth* (foarte lăudabil). Nu ne miră traducerile și prelucrările ulterioare ale lui Eminescu după Schiller (*Ector și Andromache, Mănușa*) ori Cerri (*Veneția*), acesta figurînd în antologia poetică editată în 1852. Să mai dăm cîteva exemple. Istoria universală, *Weltgesichte* de Welter, atractivă prin miturile și legende ce prefațau istoria popoarelor, „o avea și Eminescu și nu se putea despărți de dînsa, căci îl vedeam purtînd-o cu sine chiar și la plimbări” (Ștefanelli). Mitologia grecilor și romanilor o știa, de asemenea, din *Mythologie für Nichtstudierende* a profesorului petersburghez G. Reinbeck, carte proprie, dăruită, împreună cu altele, în 1865, Bibliotecii gimnaziștilor români.

Al doilea palier în modelarea viitorului poet și gazetar este acela al educării în spiritul patriotic, spirit ce se dezvoltă într-o atmosferă propice după evenimentele de la 1848. Factorul românesc rămîne pregnant, în ciuda vitregiilor vremii, întreținut prin vechi lăcașuri de cult de rit ortodox. Am pomenit deja de bisericile Sf. Neculai (cel mai vechi lăcaș religios din Cernăuți datînd de la 1607) sau Sf. Paraschiva (ridicată în 1862 de preotul Andrei Vasilovici) și de marea procesiune a Iordanului. Vechi biserici ortodoxe ce împînzeau odinioară ținutul Cernăuților mai sînt și azi în ființă: la 15 km. de Cernăuți, mica biserică a „Înălțării” din Lujeni, ctitorie a boierului lui Alexandru cel Bun, Teodor Vitold, de pe la mijlocul secolului XV, cu frumoase picturi în stil bizantin, biserica Sf. Ilie din Toporăuți, ctitorită de domnul Miron Barnovschi, de la începutul secolului al XVII-lea, biserica din Ilemn Sf. Gheorghe, a mănăstirii din Horecea, ridicată la 1730 de mitropolitul Antoniu al Moldovei, ctitoria lui Ion Neculce din Boian, pe vremea cînd era staroste de Cernăuți, pe la 1709, distrusă de inundații, de la care au rămas doar „clopotele lui Neculce”, biserica „Adormirii Maicii Domnului”, din 1783, ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat, din Caliceanca, bisericile din Ilemn de la Căbești, Costești, Poieni, Roșu și Pilipăuți, din a doua jumătate a sec. XVIII... O seamă de fețe bisericesti, între care se disting mitropoliți cărturari precum Teoctist Blajevici sau Silvestru Morariu-Andrievici, contribuie la formarea și menținerea unei frumoase tradiții culturale și literare. Refugiații moldoveni de la 1848 găsesc la Cernăuți un mediu prielnic pentru continuarea activității lor politice și literare.

Aici își publică Alecsandri poemul *Deșteptarea României* și pamfletul în proză împotriva lui Dimitrie Sturza, aici redactează Kogălnicean, *Doleanțele partidei naționale în Moldova*. În aceeași epocă, frații Hurmuzachi, cu aportul nemijlocit al altui cărturar refugiat, ardeleanul Aron Pumnul, scot ziarul „Bucovina”, între 1848-1850, o

continuatoare autentică a „Daciei literare”, cum remarca N. Iorga, unde publică pribegii moldoveni amintiți, dar și oameni ai locului, precum Iraclie Porumbescu, tatăl cunoscutului compozitor (un timp, secretar de redacție) și sînt reproduse, din literatura epocii, versuri de Andrei Mureșanu, Cîrlova, Bolintineanu, Alexandrescu... Sînt scriitori pe care tînrul Eminescu îi va regăsi în *Lepturariul* lui Pumnul. În păstrarea vie a făcliei românismului, un rol de seamă îl va avea vechea familie a Hurmuzachilor. Mai stăruia încă în amintirea localnicilor figura insolită a bătrînului boier moldovean Doxachi Hurmuzachi, stins de curînd, cu un an înainte de sosirea copilului Eminescu, ale cărui port și înfățișare aduc o pată de culoare în atmosfera cosmopolită a orașului. În consemnările memorialistice ale lui Iraclie Porumbescu, un familiar al hurmuzăcheștilor, avem imaginea unui boier patriarhal cu iz oriental, locatar al conacului de la Cernauca: „cu antereu de arșenic de mătase, încins cu șal scump de Bagdad, care ajungea pînă sus pe piept, cațaveică cu blană de jder, d-asupra cu giubea de cel mai fin postav, în cap cu fes roșu, de sub care se vedea retezatul păr alb ca laptele și peste fes pălăriuță sură, în mîină cu o vîrguță de guta-perca cu bold de aur la mînunchiu”. Bătrînul boier fusese și autorul unui celebru testament, asemenea celui al Văcărescului, comunicat pe patul de suferință prietenilor și compatrioților săi: „Eu poate nu voi mai trăi mult. Domniile-voastre, însă, veți trăi și trebuie să trăiți, dară să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri. Aceste trei datorii sînt: patria, limba și biserica”. Trei dintre urmașii bătrînului Doxachi, Gheorghe, Alecu și Eudoxiu Hurmuzachi, vor duce cu sfințenie la îndeplinire acest legat, primii doi prin înființarea și diriguirea unor publicații de limbă română, precum „Bucovina”, sau a unor societăți culturale românești. Mai ales Eudoxiu, care, încă de cînd era student la Viena, și apoi tot restul vieții, a cules și copiat din arhivele austriece cca 3.000 de documente privitoare la istoria românilor, îi va servi lui Eminescu drept model în „prietenia cu trecutul țării”, cum afirmă G. Călinescu. Fapt semnificativ, textul lui Hurmuzachi, menit să prefățeze documentele amintite, intitulat *Fragmente din istoria românilor*, va fi tradus, la cererea Academiei Române, din limba germană, în 1878, de poetul nostru. Tot la Cernăuți se naște devoranta pasiune a lui Eminescu pentru teatru, care-i va da, într-un fel, viața peste cap. Rememorînd anii petrecuți în capitala Bucovinei austriece, poetul îi va povesti noului său prieten, Grigorovitz, „multe și mărunte din viața lui de gimnazist”: „Cîte întîmplări hazlii, va scrie acesta mai tîrziu, nu am aflat de la bietul Mihai! Mai ales anul 64, cînd cu venirea trupei Fany Tardini la Cernăuți, care înnebunise pe băieții noștri, a fost un val vîrtej întreg de năzdrăvănii”... Într-adevăr, în martie 1864, într-o sală a Hotelului de Moldavie, răsună pentru prima dată un tulburător cîntec patriotic în deschiderea unei drame istorice naționale: „Astăzi fraților români / Ne vedem și noi stăpîni / Pe-ale noastre nemestii / Ce ședeau mai toți pustii!.../ Nu

putea bietul român / De tiranul de păgîn. / Nici de casă a-și vedea, / Ci soarta a-și blestema!...”. Efectul e electrizant, cum își va aminti mai tîrziu profesorul lui Eminescu, I. Gh. Sbiera: „Nu se sfîrșise bine prima strofă și publicul, răpit de o însuflețire nedescriptibilă, izbucni în aplauze și strigăte de bravo și să trăiască, de cutremurarea pereții și credeai că are să se prăbușească sala de atît zgomot”. Trupa lui Fany Tardini susține la Cernăuți spectacole în două stagioni, în perioadele martie-mai 1864, și noiembrie 1864-martie 1865. Pentru studenții care umpleau întreg parterul, se dădeau bilete cu reduceri; unii primeau bilete de la comitetul teatral, prin profesorul Sbiera, sau, așteptînd în grup la intrare, primeau bilete de la compatrioții lor mai înstăriți. Eminescu era nelipsit, urmărea cu ochi scînteietori acțiunea și asculta fermecat cîntecele, reproducînd apoi fragmente de replici și melodii. Ca urmare firească a acestei pasiuni, poetul își va face o bună bucată de vreme, cum va mărturisii mai tîrziu în „Timpul”, „mendrele printre actori”, va peregrina prin țară, ca suflor și copist, cu trupele lui Iorgu Caragiale și Mihai Pascaly, va traduce piese de teatru și scrieri de estetică teatrală, va întocmi uriașe proiecte de drame naționale, din care va realiza fragmente ce vor umple un volum din ediția Perpersicius.

Acestea sînt premisele formării și dezvoltării personalității profunde și complexe a lui Mihai Eminescu. Călătoria noastră la Cernăuți ne-a ajutat să le înțelegem mai bine. Pe urmele ecurilor atît de puternice încă, ale operei sale în conștiința românilor din Ucraina, vom porni mîine, cînd sîntem așteptați la amplele manifestări închinete poetului din orașul Herța.

